

ULBS

Universitatea "Lucian Blaga" din Sibiu

Școala doctorală interdisciplinară

Domeniul de doctorat: Economie

TEZĂ DE DOCTORAT

**IMPACTUL POLITICILOR FISCALE ASUPRA
DEZVOLTĂRII ECONOMICE ÎN STATELE
POST-COMUNISTE DIN UNIUNEA
EUROPEANĂ**

doctorand:

RĂZVAN GHEORGHE, IALOMIȚIANU

conducător științific:

PROF. UNIV. DR. ILEANA, TACHE

1.INTRODUCERE.....	1
2.ANALIZA TEORIILOR CLASICE ȘI MODERNE PRIVIND CREȘTEREA ECONOMICĂ	11
2.1.DEZBATEREA ELEMENTELOR ȘI PRINCIPIILOR DE TEORIE ECONOMICĂ ALE SECTORULUI PUBLIC	11
2.1.2.Indicatori privind eficiența și eficacitatea utilizării resurselor bugetare	11
2.1.3.Evoluția gândirii economice în economia publică	13
2.1.4.Rolul statului în economie.....	15
2.1.4.1.Concepții privind rolul și funcțiile statului	15
2.1.4.2.Apariția deficitelor bugetare și a datoriilor publice	17
2.1.5.Analiza obiectivelor, necesității și impactului politicilor fiscale	19
2.1.6.Instrumente și tehnici pentru finanțarea deficitului bugetar.....	22
2.1.7.Cheltuielile publice: clasificare, analiză critică a teoriilor și instrumentelor	24
2.1.8.Venituri publice: clasificare, analiză critică a teoriilor și instrumentelor	30
2.2.EXAMINAREA ȘI INTERPRETAREA TEORIILOR CREȘTERII ECONOMICE ...	32
2.2.1.Examinarea și interpretarea teoriilor clasice	36
2.2.1.1.Adam Smith.....	37
2.2.1.2.David Ricardo	39
2.2.1.3.Thomas Robert Malthus	40
2.2.2. Examinarea și interpretarea teoriilor moderne	41
2.2.2.1.Noua teorie a creșterii	42
2.2.2.2. Teoria creșterii economice a lui Schumpeter	43
2.2.2.3.Teorii neoclasice ale creșterii economice.....	43
2.2.2.4.Teorii liniare ale creșterii economice	47
3.POLITICA FISCALĂ – INSTRUMENT DE ASIGURARE A STABILITĂȚII MACROECONOMICE ȘI DE STIMULARE A CREȘTERII ECONOMICE.....	49
3.1. INSTRUMENTELE POLITICII FISCALE.....	53
3.1.1.Venituri publice.....	54
3.1.1.1.Cota unică de impozitare.....	58
3.1.1.2.Cotele progresive de impozitare.....	61
3.1.2.Cheltuieli publice	63
3.2.STABILIZATORI AUTOMAȚI.....	70

3.3.POLITICA FISCALĂ ANTICICLICĂ VERSUS PROCICLICĂ – ANALIZĂ CRITICĂ	75
3.3.1.Politica fiscală anticiclică	78
3.3.2.Politica fiscală prociclică	79
3.3.3.Multiplicatorii fiscali	80
3.4.IMPACTUL POLITICII FISCALE ASUPRA CREȘTERII ECONOMICE	82
4. POLITICILE FISCALE ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ ÎNAINTE, ÎN TIMPUL ȘI DUPĂ CRIZA ECONOMICĂ DIN 2007-2011	89
4.1.SISTEMELE DE IMPOZITARE DIN UE – ANALIZĂ ȘI DISCUȚII	89
4.1.1.Uniunea Europeană	90
4.1.2.Sistemele de impozitare din UE în țările post-comuniste	94
4.1.2.1.România	94
4.1.2.2.Polonia	97
4.1.2.3.Slovenia	99
4.1.2.4.Estonia	102
4.1.2.5.Ungaria	103
4.1.2.6.Bulgaria	104
4.1.2.7.Cehia	106
4.1.2.8.Letonia	107
4.1.2.9.Lituania	108
4.1.2.10.Slovenia	109
4.2.COTA UNICĂ DE IMPOZITARE VERSUS COTELE DE IMPOZITARE PROGRESIVE– ANALIZĂ ȘI DISCUȚII	110
4.2.1Bulgaria	112
4.2.2.Cehia	114
4.2.3.Estonia	116
4.2.4.Letonia	118
4.2.5.Lituania	119
4.2.6.România	120
4.2.7.Polonia	122
4.2.8.Slovacia	123
4.2.9.Slovenia	124
4.2.10.Ungaria	125
4.3.ANALIZA MĂSURILOR FISCALE ALE STATELOR EUROPENE ÎN FUNCȚIE DE FAZELE CICLULUI ECONOMIC	126

4.3.1.Bulgaria	127
4.3.2.Cehia.....	129
4.3.3.Estonia.....	130
4.3.4.Letonia.....	132
4.3.5.Lituania.....	132
4.3.6.Polonia.....	133
4.3.7.România	135
4.3.8.Slovenia.....	138
4.3.9.Slovacia	139
4.3.10.Ungaria	140
4.3.11.Politici prociclice și politici anticiclice: analiză comparativă.....	142
5.EXAMINAREA IMPACTULUI POLITICILOR FISCALE ASUPRA CREȘTERII ECONOMICE CU AJUTORUL UNOR MODELE MATEMATICE ȘI ECONOMETRICE	143
5.1.ANALIZA IMPACTULUI POLITICII FISCALE ASUPRA CREȘTERII ECONOMICE CU AJUTORUL REGRESIEI MULTIPLE PE DATE DE TIP PANEL	144
5.1.1.Metodologie	144
5.1.2. Rezultate.....	153
6.CONCLUZII SI PROPUNERI.....	172
6.1.DISCUȚIE.....	172
6.2.CONCLUZII	176
6.3.RECOMANDĂRI	177
BIBLIOGRAFIE	178
ANEXA 1.Datoria publică a statelor post-comuniste din UE ca procent din PIB (Eurostat, 2017).....	188
ANEXA 2.Evoluția PIB-ului pe cap de locuitor (2000-2017) în statele post-comuniste din Uniunea Europeană (Banca Mondială, 2018)	189
ANEXA 3.Evoluția PIB-ului exprimată în milioane dolari (2000-2017) în statele post-comuniste din Uniunea Europeană (Banca Mondială, 2018).....	190
ANEXA 4.Creșterea PIB-ului real în țările post-comuniste din Uniunea Europeană în perioada 2003-2015.....	191

Cuvinte cheie: Creștere economică, politici fiscale, dezvoltare economică, criza economică

1. INTRODUCERE

Creșterea economică este unul dintre cele mai importante instrumente pentru a atinge obiective economice și sociale esențiale, cum ar fi reducerea sărăciei, creșterea calității vieții și sprijinirea competitivității economiei într-o economie globalizată. Creșterea economică a fost asociată cu apariția așa-ziselor „cercuri virtuozitate”, creând oportunități, care conduc la prosperitate, care la rândul său duce la mai multe oportunități economice pentru cetățeni. Pe de altă parte, economiile naționale slabe și crizele economice declanșează cercuri vicioase, în care efectele negative se propagă în economie și în societate.

Având în vedere importanța creșterii economice pentru dezvoltarea unui stat și pentru starea sa economică pe termen mediu și lung și efectele sale sociale pozitive, este de înțeles importanța studierii dezvoltării economice, în special a modului în care aceasta poate fi încurajată sau impulsionată. În cadrul acestei lucrări, ne propunem să studiem modul în care un stat poate folosi politicile fiscale pentru determinarea creșterii economice.

În cele ce urmează vom prezenta aspecte precum motivarea temei studiate, obiectivul principal al lucrării, literatura de specialitate, plasarea lucrării în context științific, metodologie și rezultate, precum și structura lucrării.

Motivarea temei studiate

Alegerea temei studiate are la bază mai multe rațiuni. Pe de o parte, este vorba despre importanța creșterii economice, care nu ar trebui subestimată, și de factorii care ar putea-o încuraja. Pe de altă parte, este vorba, la nivel național, despre alegerea unor politici fiscale care generează efecte economice pozitive.

Momentul realizării acestui studiu este unul propice. În ultimii 12 ani, trendul economiei a fost unul crescător, urmat de recesiune, iar în ultimii ani creșterea economică a fost reluată. În ultima perioadă, pe fondul creșterii nesănătoase a economiei din perioada 2004-2008, se acordă o importanță mare politicilor fiscal-bugetare aplicate. Gradul de actualitate al acestei problematice, coroborat cu implicațiile pe care politicile financiare le au asupra stabilității macroeconomice și a dezvoltării economice a unei țări sunt aspecte care justifică interesul pentru abordarea acestei teme.

Apariția și evoluția finanțelor sunt strâns legate de apariția și consolidarea statului. Finanțele publice reprezintă relațiile sociale de natură economică ce apar în procesul realizării și repartizării produsului intern brut. Politicile fiscale au un rol important asupra creșterii

economice și bunăstării societății, urmărind reducerea fluctuațiilor și a instabilității economice, protejarea veniturilor consumatorilor și stimularea dezvoltării. Acestea reprezintă un factor de o importanță deosebită în viața economică, iar influența și efectele lor asupra funcționării economiei trebuie analizate în detaliu.

Importanța și necesitatea cercetării au în vedere faptul că multe țări au acționat imprudent în perioada de boom economic, înregistrând deficite și acumulând datorii. Robert Barro (1979) demonstrează că povara datoriei publice va fi, mai devreme sau mai târziu, transferată în zona fiscalității, conducând la creșterea taxării și reducerea potențialului de producție. Acesta afirmă că este necesar să se mărească taxele pentru a susține serviciul datoriei publice. Această decizie va afecta în mod negativ PIB-ul potențial.

Obiectivul principal al lucrării

Aceasta lucrare își propune evidențierea și analizarea politicilor fiscale împreună cu strategiile statelor post-comuniste din Uniunea Europeană de a asigura o creștere economică stabilă prin sustenabilitatea finanțelor publice și evitarea derapajelor bugetare.

Creșterea accelerată a datoriei publice în țările din zona euro a demonstrat posibilitatea unei deteriorări rapide a poziției finanțelor publice în contextul unei recesiuni economice, o creștere semnificativă a costurilor de finanțare pentru țările considerate a fi nesigure și cu deficite mari, acestea din urmă rezultând în principal din venituri bugetare inferioare în raport cu cheltuielile bugetare.

Astfel, lucrarea va răspunde la întrebările legate de modul în care a acționat politica fiscală pe parcursul fazelor ciclului economic în statele post-comuniste din Uniunea Europeană și de modul în care politicile aciclice și prociclice afectează creșterea economică. Se vor examina și interpreta teoriile clasice și moderne urmând ca apoi să fie analizate politicile fiscale implementate de statelor post-comuniste din Uniunea Europeană (analize asupra veniturilor, cheltuielilor, sistemelor de impozitare). Lucrarea va căuta răspunsuri cu privire la factorii determinanți din cadrul politicilor fiscale care influențează pozitiv sau negativ creșterea economică din Uniunea Europeană.

Literatura de specialitate

Cercetarea de față a plecat de la consultarea literaturii de specialitate relevante din domeniu. Două mari subiecte au fost analizate din acest punct de vedere: politica fiscală și creșterea economică.

Tratarea subiectului creșterii economice a inclus aspecte precum clasificarea tipurilor de creștere economică (zero, pozitivă sau negativă; extensivă și intensivă; exogenă și endogenă) și teoriile clasice ale creșterii economice, care includ patru categorii principale: modelul creșterii liniare, teorii și tipare ale schimbării structurale, revoluția față de dependența internațională și contrarevoluția neoclasică, a pieței libere.

Printre autorii principali consultați pe tema creșterii economice, îi enumerăm pe Sundrum (1990), Foley și Michl (2010), Todaro și Smith (2015), Eltis (2000), pentru a oferi câteva exemple. Totodată, prezentăm ideile centrale din lucrările clasice unor personalități consacrate din acest domeniu: François Quesnay, Adam Smith, Thomas R. Malthus, David Ricardo, Karl Marx, dar și Joseph Schumpeter. Printre teoriile neoclasică cu privire la creșterea economică, sunt menționate modele precum cele ale lui Harrod (1939) și Domar (1949), Solow și Swan (1956), Cass (1965) și Koopmans (1965), Arrow (1962) și Sheshinski (1967), Romer (1986), Cass (1965) și Koopmans (1965). Bineînțeles, am consultat și lucrările pe tema creșterii economice realizate de autori români, cum ar fi Goschin, Antonescu și Popa (2015), Mihuț (2013), Lupan (2009) sau Dinu și Socol (2006).

Literatura de specialitate consultată cu privire la politicile fiscale a inclus atât studii generale pe această temă, cât și lucrări care privesc în special problema cheltuielilor publice sau a prelevărilor publice. Spre exemplu, cu privire la cheltuielile bugetare, includem explicații cu privire la Legea lui Wagner, dar și despre efectul de deplasare, concept propus de Peacock și Wiseman.

Printre autorii consultați pentru realizarea secțiunii privind literatura de specialitate cu privire la politicile fiscale, îi includem pe Saez (2012), Zai (2014), Shaw (1972), Zagler (2003), pentru a oferi câteva exemple, iar, printre autorii români citați pe această temă, îi menționăm pe Mara (2011), Inceu și Lazăr (2003), Holt și Crăciun (2009).

Structura lucrării

În primul capitol al lucrării, numit *Teorii clasice și moderne privind creșterea economică*, vor fi prezentate principalele teorii și modele privind creșterea economică, cu preponderență dintr-o perspectivă cronologică. Astfel, pornim de la teoriile clasice, prezentându-le apoi pe cele neoclasică, liniare și câteva aspecte despre teoriile alternative ale creșterii, încheind cu o succintă comparație între principalele teorii. Menționăm teoriile abordate în acest capitol. Printre cele clasice, se numără teoriile creșterii propuse de Adam Smith, David Ricardo și Thomas Robert Malthus; printre teoriile moderne, sunt incluse: noua teorie a creșterii economice, teoria lui Schumpeter, teoriile neoclasică și cele liniare.

Totodată, acest prim capitol se concentrează pe analiza și prezentarea factorilor care influențează creșterea economică. Astfel, concepte folosite pe parcursul lucrării, atât în partea teoretică, cât și cea de cercetare, sunt fundamentate teoretic în această secțiune. Subcapitolul *Elemente și principii de teorie economică ale sectorului public* includ aspecte esențiale privind economia publică, indicatori privind folosirea resurselor bugetare, evoluția gândirii economice în economia publică, aspecte privind rolul statului în economie. Totodată, în acest capitol se tratează și aspecte introductive cu privire la anumite aspecte ale politicii fiscale, urmând ca în capitolul al doilea să fie discutate în profunzime. Ne referim la: cheltuieli și venituri publice, instrumente și tehnici pentru finanțarea deficitului bugetar, dar și la obiectivele și impactul politicilor fiscale.

Al doilea capitol, *Politica fiscală – instrument de asigurare a stabilității macroeconomice și de stimulare a creșterii economice*, analizează politica fiscală din două perspective, fiind o îmbinare a teoriei cu privire la politică fiscală și a studiilor din domeniu, în special cele realizate cu privire la țări europene. Se observă legătura între politicile fiscale și stabilitatea macroeconomică, dar sunt tratate și noțiuni teoretice și practice ale balanței fiscale și obiectivele acesteia. Al doilea capitolul este structurat în patru subcapitole intitulate sugestiv: *Instrumentele politicii fiscale, Stabilizatori automați, Politica fiscală anticiclică versus prociclică și impactul politicii fiscale asupra creșterii economice*. Cu precădere, acest capitol tratează conceptele și prezintă studiile principale privind politica fiscală, dar și legătura dintre politica fiscală și creșterea economică. În special, menționăm că am discutat cota unica de impozitare și cotele progresive de impozitare, ciclicitatea politicii fiscale și analiza comparativă a politicii fiscale anticiclice și prociclice și factorii principali, așa cum rezultă ei din literatura de specialitate, care țin de politici fiscale, asupra creșterii economice.

Capitolul trei, primul de cercetare cu privire la situația economică și fiscală a statelor post-comuniste din Uniunea Europeană, se numește *Analiza politicilor fiscale în Uniunea Europeană înainte, în timpul și după criza economică din 2007-2011*. Analiza a fost aplicată: Bulgariei, Cehiei, Estoniei, Letoniei, Lituaniei, Poloniei, României, Slovaciei, Sloveniei și Ungariei. Pentru aceste state, s-au realizat trei analize principale: analiza sistemelor de impozitare, a opțiunii și implicației alegerii cotei unice sau cotelor progresive de impozitare, dar și a măsurilor fiscale în funcție de fazele ciclul economic. Atingând aceste chestiuni, acest capitol analizează totodată și măsurile luate de țările post-comuniste ale Uniunii Europene pentru ieșirea din criza economică, încadrându-le în politica aciclica sau prociclică.

Una dintre concluziile principale ale acestui capitol, care e indicată și de alte studii din literatura de specialitate, este aceea că țările în curs de dezvoltare și țările emergente folosesc

de regulă o politică prociclică, iar cele dezvoltate își fundamentează de regula o politică aciclică. Mai mult, am studiat modul în care a acționat politica fiscală pe parcursul fazelor ciclului economic în statele mai sus menționate, în relație cu fazele de dezvoltare a economiei. A fost scos în evidență rolul stabilizatorilor automați ca instrumente de stabilizare fiscală și a fost stabilit gradul în care aceștia contribuie la netezirea ciclului economic și la scăderea volatilității PIB,

Următorul capitol, *Analiza impactului politicilor fiscale*, se axează pe elaborarea unor modele econometrice prin care se încearcă surprinderea influențelor politicii fiscale asupra creșterii economice. Capitolul cuprinde metodologia, rezultatele cercetării și discuția cu privire la acestea. S-au utilizat ca instrumente de cercetare regresii simple și multiple pentru a scoate în evidență acei factori determinanți din cadrul politicilor fiscale care influențează pozitiv sau negativ creșterea economică din statele post-comuniste ale Uniunii Europene. S-a utilizat panelul de date (serii de date în timp și spațiu). Timpul va fi definit de perioada 2003-2015, deoarece această perioadă a cunoscut creșteri economice, criza economică, perioada de stagnare și, ulterior, revenirea economiei pe un trend crescător.

Capitolul final cuprinde concluziile lucrării și propuneri în urma cercetării efectuate, capitol în care au fost scoși în evidență principalii factori ai creșterii economice